

EL XORIGUER PETIT (*Falco naumanni*) A CATALUNYA

Text: Manel Pomarol i Jaume Bonfil (1)
Fotografies : Manel Pomarol

(1) Dir. General de Patrimoni Natural i Medi Físic. ampomcl@correu.gencat.es

El Xoriguer petit (*Falco naumanni*), és un rapinyaire de mida petita i molt semblant al xoriguer gros (*Falco tinnunculus*), molt més abundant i d'àmplia distribució. És una espècie migradora, que cria colonialment en forats tant d'estructures humanes (edificis) com naturals (cingleres). El seu hàbitat principal són els espais oberts a poca altitud i relleu suau, amb pastures o conreus herbacis de secà.

Femella de xoriguer petit alimentant els pollets.

La població mundial d'aquesta espècie, ha passat de ser un dels rapinyaires més abundants del paleàrtic (Bijleveld, 1974), a patir una regressió tan forta, que l'ha portat a ser catalogada com a espècie globalment amenaçada (BirdLife, 2000). A Catalunya no hi ha cap altre ocell amb aquesta catalogació, i per tant amb un risc tan alt d'extinció a escala mundial.

La població Europea es xifra actualment en unes 15.000 parelles (Biber, 1996), havent desaparegut de molts països. A la península Ibèrica és on es concentra la major part dels exemplars reproductors (unes 7-8.000 parelles), malgrat tenir en la actualitat tan sols un 5% de la població que tenia 30 anys enrera (González i Merino, 1990). Per aquest motiu el xoriguer petit no solament està inclòs en el llistat d'espècies prioritàries a nivell Europeu (llista elaborada per el Comitè Ornís, segons la Directiva Ocells de la UE), sinó que com totes les espècies globalment amenaçades, té un "Pla d'Acció" publicat pel Consell d'Europa (Biber, 1996).

A Catalunya no es tenen gaires dades històriques, però per l'abundància dels hàbitats estèpics que hi havien abans de les transformacions en regadius, especialment a les planes de Lleida, es creu que devia ser una espècie localment abundant. Es sap per exemple, que a la dècada dels 70 encara havia alguna colònia important, com la de l'església d'Alcarràs (Lleida) amb 12 parelles (S. Filella pers. com.). A principis dels 80 tan sols restaven 2 petits nuclis al Segrià (Lleida) i l'Alt Empordà (Girona), i 2 parelles aïllades al Bages i Barcelonès (Barcelona) (Muntaner *et al.*, 1983). Finalment es va extingir com a nidificant a la meitat de la dècada dels 80.

Les principals causes d'aquesta extinció són degudes principalment a la transformació de l'hàbitat (Donazar *et al.*, 1993; Tella *et al.*, 1998). Entre aquestes transformacions cal destacar: implantació de regadius (desaparició dels conreus de secà, increment de l'ús pesticides, etc.), concentracions parcel·laries (desaparició de marges, increment de monocultius, etc.), regressió de la ramaderia extensiva

(abandó i reforestació de pastures), i deteriorament dels edificis que utilitzava per a criar (increment de la predació i desaparició de colònies).

Malgrat que molts d'aquests problemes continuen en l'actualitat, encara existeixen zones amb hàbitat suficient, que amb un maneig puntual poden resultar idònies. Per aquest motiu, la Generalitat de Catalunya inicià un projecte per a tornar a reintroduir l'espècie, pel mètode hacking i a partir d'exemplars criats en captivitat (Pomarol, 1990 i 1993). La reintroducció s'inicià a 2 indrets de Catalunya: sector proper a Algerri (La Noguera, Lleida) i a l'Albera (Alt Empordà, Girona).

Gràcies a aquest projecte el xoriguer petit va tornar a criar a Girona l'any 1991 i a Lleida al 1993 (Figura 1). El seguiment realitzat durant els més de 10 anys que es porten treballant amb l'espècie, ha permès no sols millorar les tècniques per al seu maneig (cria en captivitat, reintroducció etc.) sinó també conèixer quins són els paràmetres biològics que caracteritzen aquestes poblacions restablertes, i si aquests són suficients per el manteniment d'una població viable.

Masclle de xoriguer petit.

Algunes fases del programa son tot un èxit. Per exemple amb la cria en captivitat estem obtenint una bona productivitat (superior a 4 polls/parella, el doble que al camp), o sabem que necessitem alliberar quasi 6 polls per tal d'aconseguir un reproductor en la zona. Totes aquestes dades ens permeten planificar molt acuradament, quant ens costa restablir una nova població. Altres dades de camp també son molt positives, com per exemple que l'abundància de recursos tròfics

(insectes) al voltant de les colònies es suficientment bona com per a que espècie pràcticament no necessiti allunyar-se per a caçar (Pomarol i Bonfil, 1996). Per contra altres dades no son tan favorables. La mortalitat adulta, superior al 30%, es massa alta per el manteniment d'una població viable (Hiraldó *et al.*, 1996).

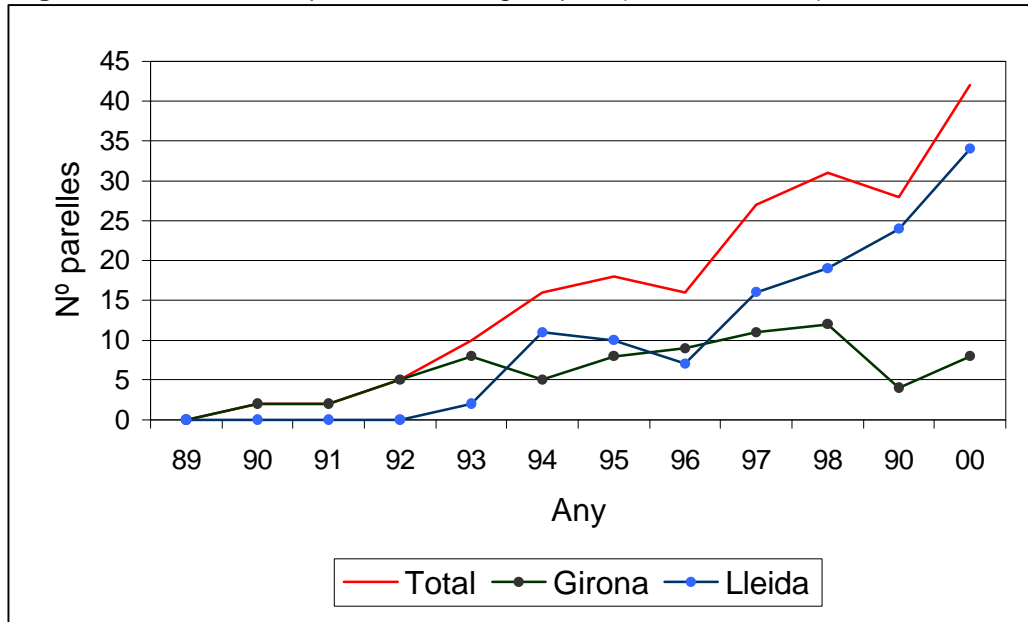
Des de que es va iniciar la reintroducció, l'espècie ha patit varis problemes. Un dels més important ha estat les altes taxes de predació, que incrementen la mortalitat adulta abans esmentada. L'habilitat d'alguns predadors (fagines i genetes) per accedir als nius, no sols feia fracassar la reproducció de tota la colònia, sinó que depredaven també els adults durant la nit. Aquest fet, molt normal en colònies rurals (Tella *et al.*, 1996), ha sigut reduït tot millorant les construccions on nidifica el xoriguer. Així s'han impermeabilitzat els edificis, per evitar l'accés dels predadors, s'han realitzat construccions especials per a l'espècie i s'han col·locat nius artificials en llocs inaccessibles (Pomarol, 1996).

Malgrat aquestes millores, l'efecte dels predadors provocà la dispersió de l'espècie (Serrano *et al.*, 2001), establint-se noves colònies a la plana d'Algerri-Balaguer, al sud dels llocs de reintroducció. Degut a que tot aquest àrea està en l'actualitat en plena transformació a regadius, fou com sortir del foc i caure a les brases.

Actualment de les 42 parelles nidificants a Catalunya l'any 2000 (figura 1), tan sols 3 (7%) es troben en espais protegits. Aquestes parelles nidifiquen en un petit corral del PEIN de Mas de Melons, colonitzat per espècie al 1998. Així doncs, la situació de la població catalana de xoriguer petit es realment crítica, quan veiem que 31 de les

parelles (74 % de la població Catalana), nidifiquen en un àrea que està en plena transformació a regadius (canal Algerri-Balaguer). El seu futur dependrà de les zones (llocs i superfícies), que han de quedar excloses de la transformació, per tal de preservar els valors faunístics d'aquest indret, segons preveu la declaració d'impacte ambiental.

Figura 1. Evolució de la població de xoriguer petit (*Falco naumanni*).

Tenint en compte la importància de l'espècie, els esforços realitzats en la seva recuperació, així com els perills immediats que encara l'amenacen, es fa urgent la publicació del decret que aprovi el seu Pla de Recuperació. D'aquesta manera es tindria molt més en compte a l'hora de planificar qualsevol actuació (regadius, graveres, infraestructures, etc.). Qualsevol actuació hauria de garantir la viabilitat de les poblacions, i per això caldria establir les mesures correctores o compensatòries suficients.

Els plans de recuperació de totes aquestes espècies estèpiques tenen en comú la necessitat de conservar els seus habitats. Aquests són actualment els més crítics i desprotegits de Catalunya. Si a sobre afegim que els ocells lligats a aquests habitats, són també els que han sofert una regressió més forta a tota Europa (Tucker, 1994), conclourem que es fan imprescindibles actuacions urgents (mesures agroambientals, plans de desenvolupament rural, figures de protecció, etc.) per a conservar i millorar els secans i comptabilitzar-los amb els seus hàbitats.

Agraïments:

Un programa de recuperació d'espècies, en el qual es desenvolupen tasques que van des de l'estudi i maneig de l'espècie al camp, a la cria en captivitat, no podria realitzar-se sense l'estreta col·laboració de moltes persones. Per això volem agrair al personal dels centres de recuperació de fauna de Torreferrussa i Vallcalent i més concretament al G. Heredia, C. Piñol, D. Sánchez, R. Molina i J. Grifols. També al personal que a col·laborat en les tasques de camp com els Agents Rurals de les comarques de La Noguera i L'Urgell, a X. Parellada, F. Carbonell, A. Petit, J. Justafre, R. Fortià, A. Vendrell, F. Pons i investigadors del Centre Tecnològic Forestal de Catalunya.

Per més informació sobre els programes podeu consultar la pàgina Web del Departament de Medi Ambient:

<http://www.gencat.es/mediamb/pn>

Bibliografia

- Biber J.P. 1996: International actions plan for the Lesser kestrel (*Falco naumanni*) in Heredia, B., Rose, L. & M Painter (Eds.), Globally threatened birds in Europe, pp. 191-203. Council of Europe. Strasbourg.
- Bijleveld, M. 1974: Birds of Prey in Europe. McMillan Press Ltd. London
- BirdLife 2000. Threatened Birds of the World. Linx. Barcelona.
- Donazar, J.A., Negro, J.J. y Hiraldo, F. 1993. Foraging hábitat selection, land-use and population decline in the lesser kestrel *Falco naumanni*. *Journal of Applied Ecology* 30: 515-522.
- Gonzalez, J.L. i Merino, M 1990: El Cernicalo Primilla *Falco naumanni* en la Peninsula Iberica. Situacion, problematica y aspectos biologicos. Icona. Serie tecnica. Madrid
- Hiraldo, F. J. J. Negro, J. A. Donazar y P. Gaona. 1996. A demographic model for a population of the endangered lesser kestrel in southern Spain. *J. Applied Ecology* 33: 1085-1093.
- Muntaner, J.; Ferrer, X. i Martinez-Vilalta, A., 1983: Atlas dels Ocells Nidificants de Catalunya i Andorra. Ketres. Barcelona.
- Negro, J.J., Donazar J.A. & Hiraldo F. 1993. Home range of Lesser kestrels (*Falco naumanni*) during the breeding season. En M.K. Nicholls & R. Clarke (Ed.). *Biology and conservation of small falcons*, pp. 144-150. Hawk and Owl Trust. UK.
- Pomarol, M. 1990. Cría en cautividad y reintroducción del Cernícalo primilla. En J.L. González & M. Merino (Eds.). *El Cernícalo primilla en la península Ibérica*, pp. 101-117. ICONA.
- Pomarol, M. 1993. Lesser kestrel (*Falco naumanni*) recovery project in Catalonia. En M. Nicholls & R. Clarke (Eds.). *Biology and conservation of small falcons*, pp. 24-28. Hawk and Owl Trust. UK.
- Pomarol, M. y J. Bonfil. 1996. Area de campeo y uso del hábitat del cernícalo primilla (*Falco naumanni*) en una de las colonias reintroducidas en Catalunya (NE de España). En Muntaner y Mayol (Eds.). *Biología y Conservación de las Rapaces Mediterráneas*, 1994, pp. 465-470. Monografía nº 4 SEO/Birdlife.
- Pomarol, M. 1996. Artificial nest structure design and management implications for the lesser kestrel (*Falco naumanni*). *J. Raptor Research*. 30 (3): 169-172
- Serrano, D., J.L. Tella, M. Forero i J.A. Donazar. 2001. Factors affecting breeding dispersal in the facultatively colonial lesser kestrel: individual experience vs. conspecific cues. *J. Animal Ecology*. 70
- Tella, J.L., F. Hiraldo, J.A. Donazar and J.J. Negro. 1996. Costs and benefits of urban nesting in the lesser kestrel. In D.M. Bird D. Varland and J.J. Negro [Eds.]. *Raptors in Human Landscapes*. Pp. 53-60. Academic press. London. UK.
- Tella, J.L., M. Forero, F. Hiraldo y J.A. Donazar. 1998. Conflicts between lesser kestrel conservation and European agricultural policies as identified by hábitat use analyses. *Conservation Biology*, 12: 593-604.
- Tucker, G.M. i Heath M.F. 1994. *Bird in Europe: their conservation status*. Birdlife International. Cambridge. UK.